

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึก กับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม The Relationship between Empathy and Prosocial Behaviors

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดุลยา จิตตะยโสธร
- สาขาวิชาการศึกษาทั่วไป
- คณะมนุษยศาสตร์
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
-
- **Assistant Professor Dulaya Chitayasothorn**
- Department of General Education
- School of Humanities
- University of the Thai Chamber of Commerce
- E-mail: dulaya_chi@utcc.ac.th

บทคัดย่อ

ความร่วมมือรู้สึกเป็นความสามารถของบุคคลในการหยั่งรู้ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น นักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือรู้สึก อาทิ Hoffman (1982, 2000), Eisenberg และคณะ (1986, 1987) และ Batson (2008) ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความร่วมมือรู้สึกมีอิทธิพลก่อให้เกิดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม เพราะความร่วมมือรู้สึกทำให้บุคคลเข้าใจความทุกข์ยากของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวเปรียบเสมือนแรงจูงใจผลักดันให้บุคคลหาทางช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ นำไปสู่การมีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม โดยในทัศนะของ Hoffman และ Eisenberg อธิบายความร่วมมือรู้สึกในลักษณะของพัฒนาการที่สัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญา แต่อย่างไรก็ตาม การจะพัฒนาความร่วมมือรู้สึกให้เกิดขึ้นอย่างเต็มศักยภาพยังต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านอื่น อาทิ วิธีการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุนจากครอบครัว รูปแบบการเรียนการสอน และการมีประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือรู้สึก เป็นต้น

คำสำคัญ: ความร่วมมือรู้สึก พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม

Abstract

Empathy can be defined as an individual's ability to recognize feelings or emotions that are being experienced by others. Hoffman (1982, 2000), Eisenberg, et al., (1986, 1987) and Batson (2008) agree that empathy can lead to prosocial behaviors because empathetic engagement can motivate a person to help others who are suffering. According to Hoffman and Eisenberg, empathy is described as part of an individual's development relating to his or her cognitive development. However, to develop a person's empathy to its fullest potential, other factors such as parenting styles, family support, learning and teaching styles, and direct experience relating to empathy, need to be considered.

Keywords: Empathy, Prosocial Behavior

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยต้องประสบภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงหลายครั้ง อาทิ ปลายปี 2547 ภาคใต้ประสบพายุพัดถล่มสึนามิ ทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน และล่าสุดปลายปี 2554 ประเทศไทยต้องเผชิญวิกฤติอุทกภัยที่เลวร้ายที่สุดในรอบ 50 ปี โดยมีพื้นที่น้ำท่วมครอบคลุมกว่า 2 ใน 3 ส่วนของประเทศ ทำให้คนข้าวและพืชพันธุ์ต่าง ๆ เสียหาย โรงงานหลายร้อยแห่งต้องปิดกิจการ และส่งผลกระทบต่อครอบครัวและผู้ประกอบการเกือบล้านคน รวมถึงหลายร้อยชีวิตที่สูญเสียชีวิต (Thailand Flood Crisis 2011: 2011) เป็นเหตุให้เกิดกระแสจิตอาสาเกิดขึ้นสูงมากในหมู่ประชาชนชาวไทย ผู้คนจากทุกวงการตั้งแต่ชาวบ้าน นักธุรกิจ พนักงานบริษัท บุคลากรทางการแพทย์ ดารา นักแสดง นิสิต นักศึกษา ฯลฯ ต่างรวมตัวกันช่วยเหลือผู้ประสบภัยกันอย่างแข็งขันตามความรู้ความสามารถที่ตนมี เช่น ผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีทางการสื่อสารก็รวมตัวกันในนาม กลุ่มรัฐผู้ Flood สร้างสื่อที่ให้ความรู้เกี่ยวกับน้ำท่วมที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย

เผยแพร่ทางโทรทัศน์ และสื่อสังคมออนไลน์ หรือผู้ที่มีความรู้ด้านผังเมืองก็รวมตัวกันในนามกลุ่มวิศวกรรู้ทันน้ำท่วม ทำแผนที่รู้ทันน้ำท่วมผ่านเว็บไซต์ www.rootunnam.com เพื่อให้ผู้คนสามารถประเมินสถานการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับบ้านตนเองได้ว่ามีโอกาสจะโดนน้ำท่วมหรือไม่อย่างไร สำหรับภาคธุรกิจก็มีการรวมตัวของภาคเอกชน 12 องค์กร อาทิ ธนาคารกรุงเทพจำกัด (มหาชน) บริษัท จีเอ็มเอ็ม แกรมมี บริษัทกลุ่มเซ็นทรัล บริษัททรูคอร์ปอเรชั่น บริษัทไทยเบฟเวอเรจ บริษัทในเครือสหพัฒน์ ฯลฯ ร่วมมือกันจัดโครงการ “พลังน้ำใจไทย” เพื่อเป็นช่องทางในการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ฟื้นฟูประเทศไทย (ปาริณ และ โทมาลิน, 2554: 148-166) เป็นต้น

การรวมตัวของผู้คนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือที่สมัยนี้มักนิยมเรียกกันว่า “กลุ่มจิตอาสา” นั้นในทางจิตวิทยาจัดพฤติกรรมจิตอาสาเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม (Prosocial Behavior) ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลทำเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวมหรือเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550: 315) ดังนั้น พฤติกรรม

เมื่อต่อสังคมจึงจัดเป็นคำรวมที่ใช้เรียกพฤติกรรมทาง
บวกหลาย ๆ พฤติกรรม เช่น พฤติกรรมการให้ความ
ช่วยเหลือ พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ พฤติกรรม
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พฤติกรรมการแบ่งปัน พฤติกรรม
การเสียสละ และพฤติกรรมการตอบสนองต่อคนที่มี
ความทุกข์ ฯลฯ (Weir and Duveen, 1981 อ้างถึง
ใน เพชรรัตน์ จันทศ, 2542: 2)

การแสดงพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมอาจเกิดขึ้น
ได้จากหลายสาเหตุ แต่มีอยู่สาเหตุหนึ่งที่นักจิตวิทยา
หลายท่านสนใจ นั่นก็คือ การแสดงพฤติกรรมเอื้อ
ต่อสังคม อันเนื่องมาจากผู้แสดงพฤติกรรมเกิดความ
รู้สึกเข้าใจและเห็นใจในความทุกข์ยากที่ผู้ประสบภัย
ได้รับ จึงอยากจะช่วยเหลือให้ผู้ประสบภัยคลายจาก
ความทุกข์ ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวทางจิตวิทยา
เรียกว่า Empathy

คำว่า Empathy มีผู้แปลเป็นภาษาไทยไว้
หลากหลาย อาทิ การร่วมรู้สึก (งามตา วนิทานนท์
และคณะ, 2529) ความสามารถในการร่วมรู้สึก
(สุกานดา นิ่มทองคำ, 2535) ความร่วมรู้สึก
(ประภาพร มั่นเจริญ, 2544; ราชบัณฑิตยสถาน,
2550) ความร่วมความรู้สึกและอารมณ์ (สุรางค์
ไคว้ตระกูล, 2548) การร่วมรู้สึกกับผู้อื่น (ปริญญา
ฤกษ์อรุณ, 2548) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (กรรณิการ์
พันทอง, 2550) และการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่น
(สรียา โชติธรรม, 2553) สำหรับในบทความนี้ขอใช้
คำว่า ความร่วมรู้สึก ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการ
หยั่งรู้ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น (ราชบัณฑิตยสถาน,
2550: 67)

ความสำคัญของความรู้สึ

ในทางจิตวิทยา ได้ให้ความสำคัญกับความรู้สึ
รู้สึกมาช้านานดังจะเห็นได้จาก คำกล่าวของฟรอยด์

ที่ว่า ความร่วมรู้สึกเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนา
คุณภาพของคนให้อยู่กับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุขและ
ประสบความสำเร็จสามารถปรับตัวได้ดีเมื่อพบกับ
สถานการณ์ต่าง ๆ (O' Hara 1997: 299) นอกจากนั้น
Batson (1991 อ้างถึงใน ประภาพร มั่นเจริญ,
2544: 3) ยังกล่าวว่า ความร่วมรู้สึกเป็นหัวใจสำคัญ
ที่ก่อให้เกิดความเอื้อเฟื้อ และการช่วยเหลือผู้อื่น
ซึ่งเป็นแหล่งพลังก่อให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์
สอดคล้องกับความเห็นของ Eisenberg และ Miller
(1987: 115) ที่กล่าวว่า เด็กและผู้ใหญ่ที่แสดง
พฤติกรรมการร่วมมือ และพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
และช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะเป็นผู้ที่มีความร่วมรู้สึก
สูง นอกจากนั้น ยังมีความเห็นของ Goleman (1998:
137-138) ที่กล่าวว่า ความร่วมรู้สึกจัดเป็นองค์-
ประกอบหนึ่งของเชาวน์อารมณ์ (EQ) และเป็นทักษะ
ทางสังคมในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับ
บุคคลอื่น เข้าใจผู้อื่นและสามารถตอบสนองได้อย่าง
เหมาะสม โดยความรู้สึกร่วมรู้สึกยังมีความสำคัญในการที่
จะทำให้บุคคลมีความเห็นอกเห็นใจ และเป็นรากฐาน
ของความมีน้ำใจ การเอื้ออาทรต่อผู้อื่น รวมไปถึง
การมีคุณธรรมอันดี

ด้วยความสำคัญของความรู้สึกร่วมรู้สึกดังที่กล่าว
มาจึงทำให้มีผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรู้สึกร่วม
รู้สึกกันอย่างกว้างขวาง อาทิ Hoffman, Eisenberg
และ Batson โดยบทความนี้จะขอเสนอแนวคิดของ
3 ท่าน ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้สึกร่วมรู้สึก

1. แนวคิดความรู้สึกร่วมรู้สึกของ Hoffman

Hoffman (1982, 2000) อธิบายความรู้สึกร่วม
รู้สึกในเชิงพัฒนาการ โดยมีพื้นฐานมาจากแนวคิด
เกี่ยวกับพัฒนาการทางปัญญาในการเข้าใจผู้อื่น

(Development of Cognitive of Other) และรูปแบบการกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก (Mode of Empathic Affect Arousal) โดยพัฒนาการทางปัญญาในการเข้าใจผู้อื่น Hoffman เสนอไว้ 4 ขั้น คือ 1) Self-Other Fusion ขั้นนี้เกิดในช่วงวัยทารก เป็นช่วงที่ทารกยังสับสนไม่สามารถแยกตนเองออกจากผู้อื่นได้ 2) Object Permanence ขั้นนี้เกิดในช่วงวัยเด็กตอนต้น โดยเด็กจะเข้าใจการคงอยู่ของวัตถุและบุคคลทำให้สามารถแยกลักษณะทางกายภาพของบุคคลอื่นและตนเองได้ 3) Perspective Taking ขั้นนี้เด็กจะมีความสามารถในการเข้าใจทัศนคติของผู้อื่น ทำให้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้ดีขึ้น และ 4) Personal Identity ขั้นนี้เกิดขึ้นกับเด็กตอนปลาย โดยเด็กสามารถเข้าใจได้ว่า บุคคลต่างก็มีเอกลักษณ์เฉพาะตน เนื่องจากแต่ละคนต่างมีประวัติ ภูมิหลัง ตลอดจนประสบการณ์ที่เฉพาะตนต่างกัน ส่วนรูปแบบการกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก Hoffman เสนอไว้ 5 รูปแบบ ดังนี้ 1) Primary Circular Reaction เป็นปฏิกิริยาตอบสนองเบื้องต้นที่ตอบสนองโดยอัตโนมัติ เช่น เด็กทารกร้องไห้เมื่อได้ยินเสียงร้องไห้ของเด็กคนอื่น 2) Mimicry เป็นปฏิกิริยาตอบสนองที่คล้ายคลึงกับการลอกเลียนที่ เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ซึ่งจะสะท้อนตอบถ้าเพียงแต่มีเหตุชี้้นำแสดงให้เห็น เช่น สีหน้า น้ำเสียง หรือท่าทางจากใครก็ตามที่แสดงความรู้สึกนั้น 3) Conditioning and Direction Association เป็นปฏิกิริยาการตอบสนองต่อสภาพการณ์ที่สัมพันธ์กันโดยตรง อันเป็นสถานการณ์ชี้้นำ แม้ว่าจะไม่มีการปรากฏตัวของบุคคลก็ตาม 4) Language Mediated Association เป็นปฏิกิริยาการรับรู้ความรู้สึกที่ตอบสนองต่อข้อมูลเกี่ยวกับใครก็ตาม แม้ว่าผู้นั้นจะไม่ปรากฏตัว เนื่องจากมีการส่งผ่านความรู้สึกทางภาษาหรือสัญลักษณ์ และ 5) Putting Self in Other's

Place เป็นปฏิกิริยาการรับรู้ความรู้สึกที่เกิดจากการมีความสามารถนำตนเองไปอยู่ในสถานะของบุคคลอื่นได้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือบางทีเรียกว่า การสวมบทบาท (Role Taking) Hoffman กล่าวว่า รูปแบบการกระตุ้นอารมณ์รูปแบบที่ 1-3 จะเกิดขึ้นกับเด็กก่อนใช้ภาษา (Preverbal Childhood) ส่วนรูปแบบที่ 4-5 จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กโตขึ้น เพราะต้องใช้กระบวนการคิดขั้นสูง แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบ 1-3 ก็ยังพบในเด็กโตด้วยเช่นกัน

จากการผสมผสานแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ทำให้ Hoffman เสนอขั้นพัฒนาการความร่วมมือรู้สึกซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1) Global Empathy เป็นพัฒนาการความร่วมมือรู้สึกที่เกิดในช่วงขวบปีแรก ช่วงนี้ทารกยังไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้ (Self-Other Differentiation) ดังนั้น การตอบสนองความร่วมมือรู้สึกของทารกที่มีต่อผู้อื่น จะมีลักษณะเหมือนกับเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นกับตัวทารกเอง เช่น ทารกเห็นเด็กคนอื่นร้องไห้ ทารกก็จะร้องไห้ตาม หรือเห็นผู้ใหญ่ยิ้ม หัวเราะทารกก็จะยิ้มและหัวเราะตาม เป็นต้น

ขั้นที่ 2) Egocentric Empathy เป็นพัฒนาการความร่วมมือรู้สึกที่เกิดกับเด็กอายุมากกว่า 1 ขวบ ช่วงนี้เด็กเริ่มแยกตนเองออกจากผู้อื่นได้ ส่งผลให้เด็กเริ่มเข้าใจว่าผู้อื่นเป็นทุกข์ ไม่ใช่ตนเป็นทุกข์ แต่อย่างไรก็ตาม ความสามารถดังกล่าวยังเกิดขึ้นไม่สมบูรณ์เต็มที่ ทำให้บางครั้งเด็กเกิดความสับสนส่งผลให้การตอบสนองความร่วมมือรู้สึกของเด็กในขั้นนี้ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกับขั้นแรก

ขั้นที่ 3) Empathy for Another's Feeling ระยะนี้อยู่ในช่วงวัยเตาะแตะ (Toddlers) 2-3 ขวบ

เป็นระยะที่เด็กเริ่มมีความสามารถในการสวมบทบาท (Role Taking Ability) หมายถึง เด็กสามารถนำตนเองเข้าไปในสถานการณ์ที่ผู้อื่นประสบ ส่งผลให้เด็กเริ่มเข้าใจว่าผู้อื่นอาจจะมีความรู้สึกแตกต่างจากตน ทำให้เด็กเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นมากขึ้น ประกอบกับในช่วงนี้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาที่ดีขึ้น จึงช่วยให้เด็กสามารถแปลความหมายที่เป็นสัญลักษณ์ในการแสดงถึงความรู้สึกที่สลับซับซ้อนได้มากขึ้น เช่น เข้าใจความรู้สึกเศร้าที่เกิดจากการสูญเสีย ความผิดหวังจากการไม่เป็นไปอย่างที่หวัง ความรู้สึกว่าตนเองถูกละเลยเมื่อต้องการความช่วยเหลือ เป็นต้น และในช่วงปลายของระยะนี้เด็กสามารถถูกกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกได้จากการได้รับฟังเรื่องราวเกี่ยวกับความรู้สึกของผู้อื่น แม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะไม่ปรากฏตัวอยู่ที่นั่นก็ตาม

ขั้นที่ 4) Empathy for Another's Life Condition ระยะนี้จะเกิดขึ้นกับวัยเด็กตอนปลาย (Late Childhood) เด็กวัยนี้จะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง และบุคคลอื่นว่ามีความแตกต่างกัน เพราะแต่ละคนได้รับประสบการณ์ไม่เหมือนกัน เด็กเริ่มเข้าใจว่าการที่แต่ละบุคคลมีความรู้สึกที่หลากหลายไม่ว่าความรู้สึกเศร้า ความรู้สึกสนุกสนาน ความรู้สึกไม่ภาคภูมิใจในตนเอง ฯลฯ ไม่ได้เกิดจากสภาพการณ์ในปัจจุบันเท่านั้น แต่เป็นผลมาจากประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับมาในอดีตด้วย เด็กจะเกิดความรู้สึกมากถ้าเด็กพบว่าบุคคลผู้นั้นมีประวัติหรือประสบการณ์ที่น่าสงสารมาตั้งแต่อดีตไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังนั้น ความรู้สึกของเด็กในระยะนี้จะเกิดขึ้นมาน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของเด็กต่อบุคคลนั้นว่ามีความทุกข์ หรือขาดโอกาสมากน้อยเพียงใด

นอกจากพัฒนาการความรู้สึกร่วม 4 ขั้นแล้ว Hoffman ยังได้กล่าวถึงอารมณ์ความรู้สึกร่วม (Empathic Affect) ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกร่วมในความทุกข์ของผู้อื่น (Empathic Distress) ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) ความรู้สึกในความโกรธ (Empathic Anger) ความรู้สึกเกี่ยวกับความไม่เป็นธรรม (Empathic Feeling of Injustice) ล้วนเป็นเสมือนแรงจูงใจทางจริยธรรม (Moral Motives) ซึ่งเมื่อเกิดร่วมกับความคิดถึงหลักแห่งความยุติธรรม (Justice Principle Thinking) แล้วย่อมนำไปสู่บรรทัดฐานแห่งการคิดคำนึง ซึ่ง Hoffman ใช้คำว่า Hot Cognition ดังนั้น Hot Cognition จึงเป็นเสมือนการสำนึก หรือเป็นการเตือนให้บุคคลคิดหาทางช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในความทุกข์ยาก ให้คลายจากทุกข์ นำไปสู่พฤติกรรมเมื่อต่อสังคมรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การบริจาค การช่วยด้วยแรงกาย การปลอมโยน การแบ่งปัน เป็นต้น

2. แนวคิดความรู้สึกร่วมของ Eisenberg และคณะ

Eisenberg และคณะ (1986, 1987) กล่าวถึงความรู้สึกไว้ในเรื่องการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมเมื่อต่อสังคม (Prosocial Moral Reasoning) โดยแนวคิดของ Eisenberg มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ซึ่งทั้งทฤษฎีของ Piaget และทฤษฎีของ Kohlberg เน้นศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ อำนาจ ความรับผิดชอบ ความเสมอภาค และความยุติธรรม ส่วนการให้เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเมื่อต่อสังคม (ความคิดและการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องของการเสียสละ การแบ่งปัน ความขัดแย้งระหว่างความต้องการของตนเอง

กับผู้อื่น ฯลฯ) ทั้งสองทฤษฎีไม่ได้ศึกษา Eisenberg และคณะ จึงนำเอาประเด็นดังกล่าวมาศึกษาต่อยอด และได้เสนอชั้นพัฒนาการการให้เหตุผลเกี่ยวกับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมไว้ 5 ชั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของตนเป็นที่ตั้ง (Hedonistic Orientation) ในขั้นนี้จะพบในเด็กก่อนวัยเรียน โดยเด็กจะสนใจเฉพาะตัวเอง ดังนั้น แรงจูงใจในการทำพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมจึงยึดความต้องการและความพึงพอใจของตนเองเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น “ฉันช่วยเขาเพราะเขาอาจจะช่วยฉัน” หรือ “ฉันช่วยเขาเพราะฉันชอบเขา”

ขั้นที่ 2 การให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของบุคคลอื่น (Need of Others Orientation) ในขั้นนี้จะพบในเด็กก่อนวัยเรียนและประถมต้น เด็กเริ่มเข้าใจความต้องการของผู้อื่น แต่ยังอยู่ในวงจำกัด การให้เหตุผลในการช่วยเหลือของเด็กขั้นนี้จะไม่ซับซ้อน และยังไม่แสดงถึงความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นอย่างแท้จริง (A Genuine Sense of Empathy) เพราะไม่ได้สะท้อนในแง่ของความเห็นอกเห็นใจ หรือความรู้สึกผิด พิจารณาได้จากคำตอบของเด็ก เช่น “ฉันแบ่งขนมให้เขาเพราะเขาหิว” หรือ “เพราะเขาต้องการมัน” เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การให้เหตุผลที่ทำให้ผู้อื่นพอใจ และ / หรือ เป็นความเชื่อที่มีลักษณะแบบแผนตายตัว (Approval and Interpersonal Orientation and / or Stereotyped Orientation) ในขั้นนี้จะพบในเด็กประถมและมัธยมต้น การให้เหตุผลของเด็กในขั้นนี้จะคำนึงถึงความพึงพอใจและการยอมรับจากบุคคลรอบข้าง รวมทั้งผู้ขอความช่วยเหลือ หรือเป็นการให้เหตุผลโดยมองว่าสิ่งนั้นเป็นภาพพจน์ของบุคคลหรือเป็นสิ่งที่ดีที่คนส่วนใหญ่มักทำ ตัวอย่างเช่น “ฉันช่วยเหลือเขาเพราะมันเป็นสิ่งที่ดี สิ่งที่ดีควรทำ”

ขั้นที่ 4 การให้เหตุผลที่เข้าถึงความรู้สึก (Empathic Orientation) ในขั้นนี้มักพบในเด็กมัธยมปลาย การให้เหตุผลในขั้นนี้ จะปรากฏให้เห็นถึงความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้ที่ขอความช่วยเหลือ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความรู้สึกผิด รวมถึงการคำนึงถึงคุณค่าของความ เป็นมนุษย์ ตัวอย่างคำตอบ เช่น “ฉันรู้ว่าเขารู้สึกอย่างไร” “ฉันรู้สึกไม่สบายใจถ้าฉันไม่ช่วยเขาเพราะ เขากำลังบาดเจ็บ” “ต้องช่วยเขาเพราะเขาก็เป็นคน เหมือนกัน” เป็นต้น

ขั้นที่ 5 การให้เหตุผลที่ซึมซาบจากภายใน (Internalised Orientation) พบในช่วงวัยรุ่น การให้เหตุผลในขั้นนี้จะคำนึงถึงคุณค่า บรรทัดฐาน ความรับผิดชอบ และความต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ของสังคม มีความเชื่อในสิทธิและความเสมอภาค ความยุติธรรม รวมถึงความรู้สึกเคารพในตนเองและผู้อื่น เพื่อจะก้าวไปสู่มาตรฐานคุณค่าที่ตั้งไว้ ตัวอย่างคำตอบ เช่น “ฉันคิดว่าตัวเองต้องมีความรับผิดชอบ ในการช่วยเหลือบุคคลที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ” หรือ “ฉันคงรู้สึกแยถ้าไม่ได้ช่วย เพราะมันทำให้ฉันรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า” เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าในทัศนะของ Eisenberg และคณะ ความร่วมรู้สึกเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม และขึ้นอยู่กับพัฒนาการ โดยจะเกิดขึ้นกับเด็กมัธยมปลาย ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการอธิบายเหตุผลเบื้องหลังการเกิดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม

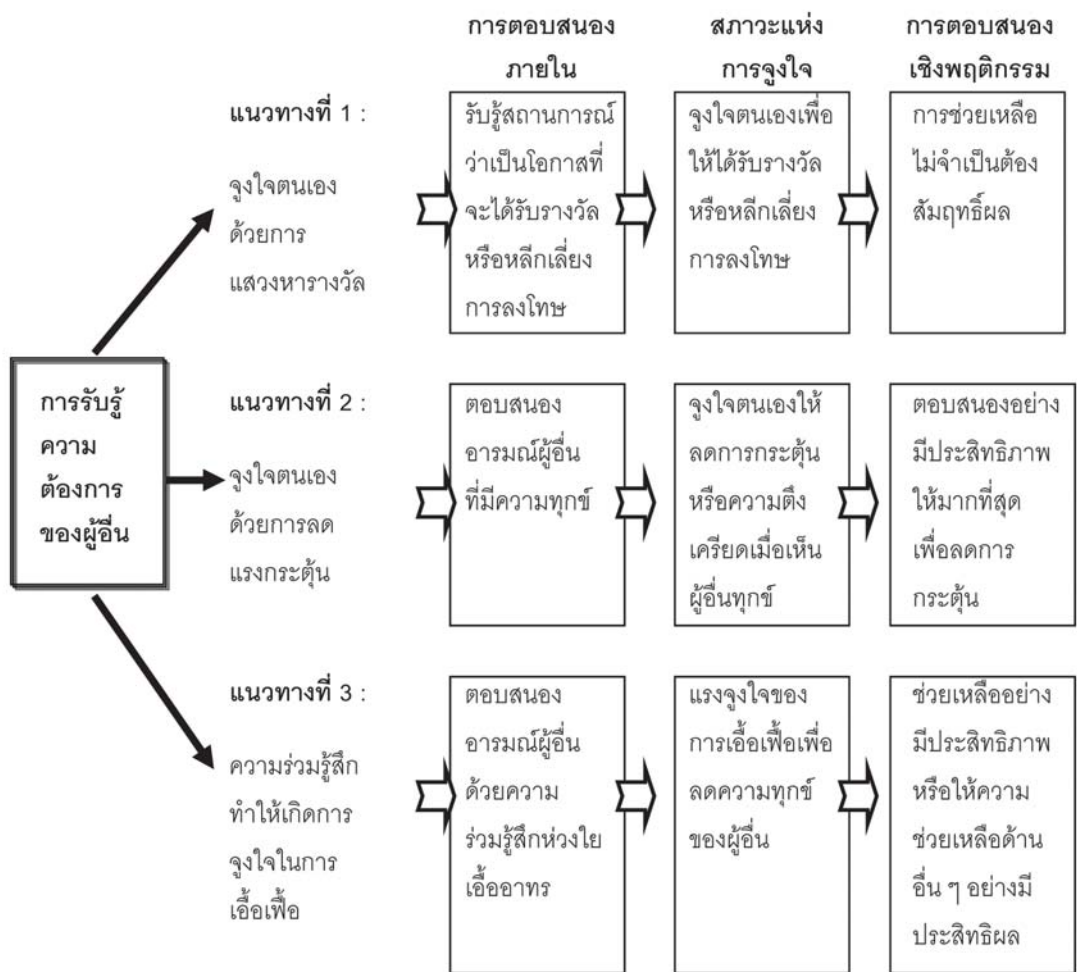
3. แนวคิดของ Batson

Batson (1991, อ้างถึงใน Schroeder et al., 1995: 74-77) ได้เสนอรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่าง ความร่วมรู้สึกกับพฤติกรรมเอื้อเพื่อ (The Empathy-Altruism Model)

Batson อธิบายว่า แรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมเอื้อเพื่อ มี 3 แนวทาง โดย 2 แนวทางแรกมุ่งกระทำเพื่อตนเอง (Egoistic) เช่น ทำพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพราะหวังคำชม หรือทำพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อลดความไม่สบายใจ หรือความทุกข์ใจของตนเอง เมื่อพบเห็นคนอื่นได้รับความทุกข์ยาก (Personal Distress) ส่วนแนวทางที่ 3 มุ่งกระทำพฤติกรรมเอื้อเพื่อเพื่อผู้อื่นจริง ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทน (Other-Oriented) คือ ทำเพื่อให้ผู้ประสบความทุกข์ยากมีสภาวะที่ดีขึ้น ซึ่งแนวทางนี้จะเกิดขึ้นได้

ก็ต่อเมื่อบุคคลเกิดการคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น (Empathic Concern) ในทัศนะของ Batson (2008: 8) Empathic Concern ยังรวมถึง ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) ความสงสาร (Compassion) ความเป็นห่วงเป็นใย (Tenderness) และความรู้สึกดี ๆ (Like) ร่วมด้วย

แรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมเอื้อเพื่อ 3 แนวทาง ของ Batson สามารถเสนอเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 1 แรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมเอื้อเพื่อ 3 แนวทางของ Batson (1991 อ้างถึงใน Schroeder, et al., 1995: 75-76)

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความร่วมมือรู้สึกอย่างยาวนานไม่ต่ำกว่า 30 ปี Batson ยืนยันว่า แนวทางที่ 3 คือ พฤติกรรมเอื้อเฟื้อที่เกิดจากแรงจูงใจอันเนื่องมาจากเกิดความร่วมมือรู้สึก ความเห็นอกเห็นใจ อยากรช่วยให้ผู้ตกทุกข์ได้ยากพ้นทุกข์ และช่วยโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ มีอยู่จริง ซึ่งแรงจูงใจในลักษณะดังกล่าวจะก่อให้เกิดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมอย่างยั่งยืน (Batson, 2008: 11)

กล่าวโดยสรุป สามแนวคิดที่อธิบายความร่วมมือรู้สึกดังที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าสองแนวคิดแรกอธิบายความร่วมมือรู้สึกในแง่ของพัฒนาการ โดยเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางปัญญา ส่วนแนวคิดที่สามอธิบายความร่วมมือรู้สึกในแง่ของแรงจูงใจ แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสามแนวคิดมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าความร่วมมือรู้สึกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม โดยความร่วมมือรู้สึกเปรียบเสมือนสื่อกลางที่เชื่อมโยงระหว่างการรับรู้ความต้องการหรือความทุกข์ของบุคคลอื่นกับการแสดงพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม เพื่อช่วยเหลือให้ผู้ทุกข์ยากคลายจากความทุกข์

ความร่วมมือรู้สึกกับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม

นอกจากสามแนวคิดที่อธิบายความร่วมมือรู้สึก จะเห็นสอดคล้องกันว่า ความร่วมมือรู้สึกนำไปสู่พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม ยังมีงานวิจัยมากมายสนับสนุนประเด็นดังกล่าว อาทิ ในปี 1987 Eisenberg และ Miller (1987: 91) ได้สังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือรู้สึกกับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม โดยใช้วิธี Meta-Analysis พบว่าความร่วมมือรู้สึกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในระดับปานกลาง ส่วนในปี 1989 Greener (1989 อ้างถึงใน วิลลาสลักษณ์ ชวัลลสี, 2545: 70) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะและความ

สามารถทางอารมณ์กับพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของเด็ก อายุ 8-12 ปี โดยผู้วิจัยแบ่งเด็กเป็น 3 กลุ่มคือ เด็กที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสูง ปานกลาง และต่ำ โดยใช้เกณฑ์ที่ได้จากเด็ก ๆ กำหนดขึ้นเอง ผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสูงจะมีคะแนนความร่วมมือรู้สึกสูงกว่า มีอารมณ์ทางบวกสูงกว่า มีความแม่นยำในการตีความการแสดงอารมณ์ทางสีหน้าได้แม่นยำกว่า และมีการจัดการกับอารมณ์ได้ดีกว่าเด็กที่มีความร่วมมือรู้สึกต่ำ นอกจากนี้ เด็กที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมสูงจะได้รับการยอมรับจากเพื่อนมากกว่าด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Miller และคณะ (1996 cited in Kail and Cavanaugh, 2007: 198-199) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความร่วมมือรู้สึกกับพฤติกรรมช่วยเหลือ ในเด็กอายุ 5-6 ขวบ จำนวน 75 คน โดยผู้วิจัยให้เด็กดูภาพยนตร์เกี่ยวกับเด็กคนหนึ่งล้มหมอนขาดเจ็บต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล จากนั้นผู้วิจัยสอบถามเด็กที่เข้ารับการทดลองว่ารู้สึกเช่นไรกับเด็กที่บาดเจ็บดังกล่าว เช่น รู้สึกเศร้าเสียใจ เพราะสงสารที่เด็กบาดเจ็บ หรือรู้สึกตลก สนุก ขำขันที่เห็นเด็กหกล้มเพราะความซุ่มซ่ามหรือรู้สึกเฉย ๆ เป็นต้น จากนั้นผู้วิจัยแจ้งกับเด็กที่เข้ารับการทดลองว่าจะส่งดินสอสีไปเยี่ยมไข้เด็กที่บาดเจ็บ แต่ตอนนี้ดินสอสีกระจายอยู่ในกล่องใบใหญ่ ต้องการอาสาสมัครช่วยจัดดินสอสีให้เป็นระเบียบ แต่ถ้าเด็กที่เข้ารับการทดลองคนไหนไม่ยอมช่วยจัดดินสอสีก็มีของเล่นให้เล่น ผลการทดลอง พบว่า เด็กที่เข้ารับการทดลองที่แสดงความรู้สึกเศร้าเสียใจ เพราะสงสารที่เด็กบาดเจ็บ (มีความร่วมมือรู้สึก) จะแสดงพฤติกรรมอาสาช่วยจัดดินสอสีมากที่สุด ส่วนเด็กที่เข้ารับการทดลองที่รู้สึกสนุกหรือขำขันที่เห็นเด็กบาดเจ็บ จะไม่แสดงพฤติกรรมอาสาช่วยจัดดินสอสี แต่จะเล่นของเล่นแทน จากงานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือรู้สึกมีความสัมพันธ์

ทางบวกกับพฤติกรรมช่วยเหลือ โดยเด็กที่มีความร่วมรู้สึกสูงจะมีพฤติกรรมช่วยเหลือสูง และเด็กที่มีความร่วมรู้สึกต่ำจะมีพฤติกรรมช่วยเหลือต่ำ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยใหม่ ๆ เช่น งานของ Gini และคณะ (2007, อ้างถึงใน สรียา โชติธรรม, 2553: 18-19) ที่ศึกษาอิทธิพลของความร่วมรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมแกล้งเพื่อน และพฤติกรรมปกป้องผู้อื่นของนักเรียนในประเทศอิตาลี ผลการวิจัย พบว่า ความร่วมรู้สึกมีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมแกล้งเพื่อน และมีอิทธิพลทางบวกกับพฤติกรรมปกป้องผู้อื่น หมายถึง ผู้ที่มีความร่วมรู้สึกสูงจะมีพฤติกรรมแกล้งเพื่อนต่ำ แต่มีพฤติกรรมปกป้องเพื่อนสูง ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่มีความร่วมรู้สึกต่ำจะมีพฤติกรรมแกล้งเพื่อนสูง แต่มีพฤติกรรมปกป้องต่ำ และจากการวิจัยยังพบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างความรู้สึกับพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมอีกด้วย

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยนั้น สุกานดา นิ่มทองคำ (2535) ได้ศึกษาตัวแปรจิตสังคมและชีวพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมในเด็กนักเรียนชั้นมัธยม พบว่า ความร่วมรู้สึกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเมื่อต่อสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันดี ละองทิพรส (2540) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เมื่อต่อสังคม และพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมของเด็กประถมศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีความร่วมรู้สึกสูง มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เมื่อต่อสังคม และพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมสูงกว่า นักเรียนที่มีความร่วมรู้สึกปานกลาง และนักเรียนที่มีความร่วมรู้สึกปานกลาง มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เมื่อต่อสังคม และพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมสูงกว่านักเรียนที่มีความสามารถในการร่วมรู้สึกต่ำ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของสรียา โชติธรรม (2553) ที่ศึกษาอิทธิพลของการสนับสนุนจากครอบครัว และสภาพการแข่งขัน

ทางการเรียนต่อความก้าวร้าวและการช่วยเหลือ โดยมีการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่น (ความร่วมมือรู้สึก) เป็นตัวแปรส่งผ่าน และศึกษาอิทธิพลกำกับของเพศต่อความก้าวร้าวและการช่วยเหลือ พบว่า การสนับสนุนจากครอบครัวมีอิทธิพลต่อการช่วยเหลือของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีความร่วมรู้สึกเป็นตัวแปรส่งผ่าน หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวสูง จะมีความร่วมรู้สึกสูง และมีการช่วยเหลือสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวต่ำ

กล่าวโดยสรุปทั้งจากแนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือรู้สึก และจากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ความร่วมรู้สึกมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมเมื่อต่อสังคม โดยผู้ที่มีความร่วมรู้สึกสูงมักมีพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมสูง ในทางตรงข้าม ผู้ที่มีความร่วมรู้สึกต่ำก็มักมีพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมต่ำด้วยเช่นกัน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความร่วมมือรู้สึก

ถึงแม้ว่าความร่วมมือรู้สึกจะเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาตามแนวคิดที่ Hoffman และแนวคิดของ Eisenberg และคณะเสนอไว้ แต่จากการศึกษาวิจัย พบว่า ยังมีปัจจัยอื่นที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือรู้สึก นั่นคือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม อาทิ การอบรมเลี้ยงดู บรรยากาศในครอบครัว การเรียนการสอน และการมีประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือรู้สึก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. วิธีการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว

วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากบิดามารดามีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาความร่วมมือรู้สึก มีงานวิจัย พบว่า ผู้ใหญ่ที่มีความสามารถในการร่วมรู้สึกมักได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่บิดามีส่วนร่วมใน

การดูแลบุตร และมารดาที่มีความอดทนต่อพฤติกรรม ฟังของบุตร รวมทั้งมารดาสามารถยับยั้งพฤติกรรม ก้าวร้าวของบุตร และพึงพอใจในบทบาทการเป็น มารดาของตน (Koestner, Franz and Weinberger, 1990) นอกจากนี้ ยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูที่เน้น การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น การอบรมเลี้ยงดู แบบชี้แจงเหตุผล (Inductive Child-Rearing Practices) การอบรมเลี้ยงดูแบบรักใคร่สนับสนุน (Love and Supportiveness) ตลอดจนการเปิด โอกาสให้เด็กได้สวมบทบาทต่าง ๆ โดยการอนุญาต ให้เข้าร่วมในการถกเถียงปัญหาและแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับสมาชิกในครอบครัว รูปแบบการ อบรมเลี้ยงดูเหล่านี้นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการ พัฒนาความร่วมมือรู้สึก และความเข้าใจที่คนๆอื่น จากการศึกษาวีธีการอบรมเลี้ยงดูหลายรูปแบบที่มี ผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก Hoffman (1970, 1982, 1983, 1984 cited in Krevans and Gibbs, 1996: 3263-3264) พบผลการวิจัยที่สอดคล้องกัน ว่า วีธีการอบรมเลี้ยงดูแบบชี้แจงเหตุผลกับเด็ก ซึ่ง บิดามารดาพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก โดย การชี้แจงเหตุผลกับเด็ก เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดถึง ผลการกระทำของตนที่จะเกิดขึ้นแก่บิดามารดาหรือ ผู้อื่น และความรับผิดชอบของเด็กต่อสิ่งที่กระทำ ลงไป วีธีการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้มีอิทธิพลอย่างมาก ต่อการพัฒนาความร่วมมือรู้สึกและความเข้าใจที่คนๆอื่น รวมถึงการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กเมื่อ เปรียบเทียบกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจบังคับ (Assertion of Parental Power) การอบรมเลี้ยงดู แบบถอดถอนความรัก (Withdrawal of Love) และ การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักใคร่เอ็นดู (Parental Affection) ต่อมา Stub (1975 อ้างถึงใน สุจิตรา แก้วเขียว, 2534: 13) ได้ทำการศึกษาวิจัยผลของ การอบรมเลี้ยงดูแบบชี้แจงเหตุผลที่มีต่อพฤติกรรม

เอื้อต่อสังคม ผลการวิจัยสรุปว่า วีธีการอบรมเลี้ยงดู แบบชี้แจงเหตุผลกับเด็ก ก่อให้เกิดเงื่อนไขที่จำเป็น ในการส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม กล่าวคือ การ อบรมเลี้ยงดูแบบชี้แจงเหตุผลเป็นการเพิ่มความ สามารถในการมองเหตุการณ์จากแง่มุมของผู้อื่น (ความสามารถในการเข้าใจที่คนๆอื่น) และยังเพิ่ม ความสามารถในการเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของ ผู้อื่น (ความร่วมมือรู้สึก) อีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัย ที่น่าสนใจของ Eisenberg (1990 อ้างถึงใน สุรางค์ ด้วงตระกูล, 2548: 379-380) ซึ่งผลการวิจัยพบ ตัวแปรที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เป็นผู้ที่มี ความร่วมมือรู้สึก รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และเป็น ผู้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดย Eisenberg พบว่า ความรักและความอบอุ่นอย่างเดียวไม่ได้เป็นตัวแปร ที่จะปลูกฝังให้เด็กมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แต่อาจจะ เป็นการปลูกฝังความเห็นแก่ตัวให้แก่เด็กได้ ฉะนั้น การ ที่จะให้เด็กเป็นผู้ที่รู้จักเห็นใจผู้อื่น บิดามารดาไม่เพียง แต่ต้องให้ความรักและความอบอุ่น แต่บิดามารดา ต้องควบคุมขอบเขตการแสดงพฤติกรรมทางอารมณ์ และความรู้สึกของเด็กด้วย Eisenberg ได้ข้อสรุป ดังกล่าวจากการวิจัย โดยให้เด็ก 127 คน ดูภาพยนตร์ เกี่ยวกับเด็กพิการเนื่องจากความผิดปกติของกระดูก ไชสันหลัง หลังจากดูภาพยนตร์ ผู้วิจัยแจกเงินแก่เด็ก และแจ้งกับเด็กว่าเด็กอาจจะให้เงินช่วยเหลือเด็ก พิการเหล่านั้นหรือเก็บไว้ก็ได้ ปรากฏว่าเด็กบางคน ให้เงินช่วยเหลือ และบางคนเก็บเงินไว้ใช้เอง จากการ ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของเด็ก 2 กลุ่ม Eisenberg พบว่า เด็กที่ให้เงินช่วยเหลือมาจากครอบครัวที่บิดา มารดาควบคุมพฤติกรรมทางอารมณ์ลบสุดโต่งของ เด็ก เป็นต้นว่า มีส่วนให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ไม่ให้ แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น การกระแทก ทบตอย หรือเตะเมื่อมีอารมณ์โกรธ เพราะในขณะที่มีอารมณ์ ลบสุดโต่งเป็นเวลาวิกฤติที่เด็กจะเรียนรู้การระงับ

อารมณ์ หรือควบคุมอารมณ์ไม่กระทำสิ่งที่ตามใจตัวเองอย่างไม่มีขอบเขตอันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญของการปลูกฝังความรู้สึก ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่นอย่างเดียวนั้น เป็นกลุ่มที่ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือเด็กพิการที่เห็นในภาพยนตร์ เด็กเหล่านี้มีเพียงแต่แสดงความรู้สึกสงสารเด็กพิการ แต่ไม่มีการให้ความช่วยเหลือโดยการบริจาคเงิน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กบิดามารดาจำเป็นต้องจะต้องให้เด็กเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ตนเอง และรู้จักขอบเขตไม่ตามใจเกินไป แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็ก

นอกจากวิธีการอบรมเลี้ยงดูจะส่งผลต่อการพัฒนาความรู้สึกในเด็กแล้วนักจิตวิทยายังสนใจประเด็นทางด้านครอบครัวในแง่ของการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว (Family Support) ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาความรู้สึก เพราะการสนับสนุนจากครอบครัว ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน (Blankfeld and Holahan, 1996: 174) คือ 1) ความเหนียวแน่น (Cohesion) หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมีการช่วยเหลือและสนับสนุนเกื้อกูลกัน 2) การแสดงออก (Expressiveness) หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวได้แสดงออกทางความรู้สึก ความคิด และการกระทำอย่างเปิดเผย และ 3) มีความขัดแย้งในครอบครัวระดับต่ำ (Low-Conflict) หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวแสดงออกถึงความโกรธ และการมีปัญหาขัดแย้งในครอบครัวต่ำ หากบุคคลใดได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ย่อมส่งผลให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมในทางบวก อาทิ มีความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นสูง และมีพฤติกรรมก้าวร้าวต่ำ (Bierhoff, 2002 อ้างถึงใน สรียา โชติธรรม, 2553: 6)

จากที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม อาทิ การอบรมเลี้ยงดูแบบชี้แจงเหตุผล การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ความอบอุ่น แต่ในขณะเดียวกันต้องฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ ไม่ตามใจจนเกินไป รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวเป็นอย่างดี ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอมให้เด็กมีความรู้สึก และเข้าใจที่ตนเอง ผู้อื่น อันจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมเมื่อต้องสังคมตามมา

2. การเรียนการสอน

การเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาความรู้สึกมีด้วยกันหลายวิธี อาทิ การเรียนการสอนผ่านการแสดงบทบาทสมมติ การเรียนการสอนโดยให้เหตุผลแบบคำนึงถึงความรู้สึกของบุคคลอื่น และการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมพัฒนาความรู้สึก เป็นต้น

การเรียนการสอนโดยผ่านการแสดงบทบาทสมมติจะช่วยให้ผู้แสดงบทบาทเรียนรู้ และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ก่อให้เกิดการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยส่งเสริมให้ผู้แสดงบทบาทสมมติได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี รวมทั้งได้มีโอกาสสำรวจตนเอง และเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ผู้แสดงบทบาทสมมติเข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ดังเช่นผลการวิจัยของ รุ่งรัตน์ ไกรทอง (2537) ที่ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ผู้วิจัยแบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลอง คือ กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ หลังการทดลองผู้วิจัยทำการทดสอบโดยใช้แบบสอบถาม การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความ

เอื้อเพื่อ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบบทบาทสมมติ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันวิลาศ สุกุลณี (2550) ที่ศึกษาการทดลองสอนโดยใช้บทบาทสมมติ เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 60 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่สอนโดยใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม ด้านความเมตตาสูงกว่านักเรียนที่สอนแบบปกติ ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า การสอนโดยใช้บทบาทสมมติสามารถส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น (ความร่วมมือรู้สึก) อันเป็นรากฐานของพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม

นอกจากการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติแล้ว การเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาความร่วมมือรู้สึกได้ คือ การเรียนการสอนโดยให้เหตุผลแบบคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น (Other-Oriented Induction) หมายถึง การสอนโดยผู้สอนอธิบายให้เห็นผลของการกระทำของบุคคล ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นไม่ว่าเป็นพฤติกรรมหรือความรู้สึก (ประภาพร แซ่เตียว, 2541: 29) ซึ่งจากการวิจัยทั้งภายในประเทศและจากต่างประเทศ ได้ผลสอดคล้องกัน คือ การสอนโดยให้เหตุผลแบบคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นทำให้เด็กมีความร่วมมือรู้สึกเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม เช่น แสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ การบริจาคเพิ่มมากขึ้น (Perry, Bussey and Freiberg, 1981; ประภาพร แซ่เตียว, 2541)

สำหรับการเรียนการสอนโดยจัดกิจกรรมเฉพาะเพื่อพัฒนาความร่วมมือรู้สึกก็มีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลากหลาย อาทิ ประภาพร มั่นเจริญ (2544) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมพัฒนาความร่วมมือรู้สึก และการ

ใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่ทำกิจกรรมพัฒนาความร่วมมือรู้สึกที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น 12 กิจกรรม โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึกในเรื่องอารมณ์ ความรู้สึกประเภทต่าง ๆ รวมถึงเรื่องความทุกข์ ความเดือดร้อน และความต้องการการช่วยเหลือของบุคคล เพื่อเหนี่ยวนำให้ผู้เข้ารับการทดลองเกิดอารมณ์ความร่วมมือรู้สึกอันเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ได้รับการสอนเกี่ยวกับพฤติกรรมเอื้อเฟื้อโดยผ่านตัวแบบสัญลักษณ์ เช่น นิทาน ข่าว เหตุการณ์สมมติ เป็นต้น และกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มควบคุม คือ เรียนปกติ ผลการวิจัย พบว่า กลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 มีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อสูงกว่ากลุ่มควบคุม

กล่าวโดยสรุป การเรียนการสอนที่เหมาะสม อาทิ การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ การสอนโดยคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น และการสอนโดยกิจกรรมพัฒนาความร่วมมือรู้สึกโดยตรง ตลอดจนการสอนโดยผ่านตัวแบบสัญลักษณ์ที่แสดงพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความร่วมมือรู้สึก ก่อให้เกิดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามมา

3. การมีประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือรู้สึก

นอกจากการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนการสอนที่เหมาะสมจะสามารถพัฒนาความร่วมมือรู้สึกได้แล้ว การได้สัมผัสกับประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ตนไม่เคยพบ เช่น การได้พบกับผู้ที่ทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วย หรือการได้พบเด็กกำพร้า ผู้ที่ด้อยโอกาส ฯลฯ ย่อมทำให้บุคคลเข้าใจในความทุกข์ยากของผู้อื่นมากขึ้น ทำให้มีมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ กว้างขวางขึ้นไม่ได้มอง

แต่เรื่องของตนเองอันจะก่อให้เกิดความรู้สึกตามมา ตัวอย่างเช่น การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาของเยาวชนในโครงการพัฒนาแกนนำเยาวชนจิตอาสาในสถานศึกษา ซึ่งจัดโดยมูลนิธิกระจกเงา ร่วมกับมูลนิธิสยามกัมมาจล (ดูยา จิตตะยโสธร, 2555: 150) โดยเยาวชนจะได้เข้าไปสัมผัสงานอาสาสมัครในโรงพยาบาล เช่น ไปเล่นิทาน เล่นดนตรี หรือทำหน้าที่พี่เลี้ยงให้เด็กที่ป่วยเรื้อรัง และต้องอยู่ในโรงพยาบาลเป็นเวลายาวนาน หรือไปทำกิจกรรมนันทนาการให้กับทหารที่บาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

จากการติดตามผลของมูลนิธิกระจกเงา ร่วมกับมูลนิธิสยามกัมมาจล พบว่า เยาวชนที่ได้ไปทำกิจกรรมจิตอาสาในโรงพยาบาลส่วนใหญ่มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางบวก เช่น ตั้งใจเรียนมากขึ้น มีวุฒิภาวะ และเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (เกิดความรู้สึก) รู้จักเสียสละ และทำสิ่งดี ๆ ให้แก่ผู้อื่นมากขึ้น (ดูยา จิตตะยโสธร, 2555: 148-155) ซึ่งการที่เยาวชนมีพฤติกรรมดี ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นนั้น น่าจะมีสาเหตุมาจากการที่เยาวชนได้รับรู้ถึงความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วย รวมไปถึงความเหงา ความเดียวดายของผู้ป่วยเมื่อต้องรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้เยาวชนเกิดความสงสารเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจในความทุกข์ที่ผู้ป่วยได้รับ นั่นก็คือ เยาวชนเกิดความรู้สึก ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นแรงผลักดันให้เยาวชนคิดและหาทางช่วยเหลือให้ผู้ป่วยคลายทุกข์ เช่น แวะไปเยี่ยมเยียนพูดคุยกับผู้ป่วยอย่างสม่ำเสมอ จัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เช่น เล่นดนตรี เล่นเกม เล่นิทาน ให้ผู้ป่วยได้เพลิดเพลิน เป็นต้น

ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการส่งเสริมให้เยาวชนได้มีประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะการได้พบเห็นผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก จะส่งผลให้เยาวชนเกิดความรู้สึก เข้าใจในความทุกข์ยากของผู้อื่น นำไปสู่การมีพฤติกรรมเมื่อต้องสังคมรูปแบบต่าง ๆ ตามมา

สรุป

ในทัศนะของนักจิตวิทยาที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึก ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความรู้สึกมีอิทธิพลก่อให้เกิดพฤติกรรมเมื่อต้องสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของทุกสังคม ดังนั้นทุกภาคส่วนในสังคมควรตระหนักถึงความสำคัญ และหาทางส่งเสริมให้สมาชิกเกิดความรู้สึก โดยเริ่มจากสังคมหน่วยย่อยที่สุด คือ ครอบครัว ซึ่งครอบครัวควรมีบรรยากาศของการสนับสนุนเกื้อกูลกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้แสดงออกทั้งในแง่ของความรู้สึก ความคิดและการกระทำอย่างเปิดเผย ตลอดจนช่วยกันจัดการกับปัญหาอันจะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ในแง่ของการอบรมเลี้ยงดู บิดามารดาควรอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ควรเอาใจใส่และให้ความรักความอบอุ่นแต่ในขณะเดียวกันต้องไม่ตามใจจนเกินไป และต้องฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทางกายวาจาต่อผู้อื่น รวมไปถึงการฝึกให้เด็กรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นอยู่เสมอ

นอกจากบิดามารดาจะมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมให้เด็กเกิดความรู้สึกแล้ว ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าครูก็มีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ครูสามารถส่งเสริมให้เด็กมีความรู้สึกโดยใช้เทคนิคการสอนหลายรูปแบบ เช่น เทคนิคการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ โดยการจัดกิจกรรมให้เด็กได้สวม

บทบาทที่ใกล้เคียง และตรงข้ามกับลักษณะเฉพาะของตัวเด็ก และให้เด็กได้ช่วยกันอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทต่าง ๆ ที่แสดง เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจบทบาทที่หลากหลายและรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นดีขึ้น เกิดความร่วมมือรู้สึกส่งผลให้เด็กเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น หรือครูอาจจะใช้เทคนิคการสอนโดยการอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงผลการกระทำของตนว่าจะส่งผลอย่างไรต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งการสอนลักษณะนี้จะสามารถช่วยให้เด็กเกิดความร่วมมือรู้สึกได้ รวมไปถึงการสอนให้เด็กเกิดความร่วมมือรู้สึก โดยผ่านกิจกรรมที่สร้างขึ้นมาเพื่อพัฒนาความร่วมมือรู้สึกโดยเฉพาะ เช่น ให้เด็กทำกิจกรรมดูภาพยนตร์อาชญากรรม ทำกิจกรรมเรียนรู้อารมณ์ความรู้สึกจากสำนวนไทย หรือทำกิจกรรมเรียนรู้จากข่าว เช่น ข่าวภัยธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น (ประภาพร มั่นเจริญ, 2544: 79-98) และที่สำคัญสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรง เช่น ไปเยี่ยมเด็กกำพร้า คนชรา หรือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เพราะประสบการณ์ดังกล่าวจะช่วยให้เด็กได้รับรู้ถึงความทุกข์ยากของผู้อื่น ทำให้เข้าใจและรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น นำไปสู่การมีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมรูปแบบต่าง ๆ ตามมา อาทิ การบริจาค การแบ่งปัน ฯลฯ

ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่าถ้าทุกภาคส่วนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือรู้สึก อันเป็นรากฐานของพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม และช่วยกันหล่อหลอมให้สมาชิกในสังคมมีความสามารถดังกล่าว สังคมไทยก็จะมีประชากรที่มีคุณภาพ คือ เป็นผู้ที่มีทักษะทางสังคมที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นผู้มีจิตใจดีงาม รู้จักเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยให้น่าอยู่ และเจริญรุ่งเรืองสืบไป

บรรณานุกรม

- Batson, C.D. 2008. **Empathy-Induced Altruistic Motivation** [Online]. Available: <http://www.Portal.ide.ac.il/en/symposium.../deBatson.pdf>
- Blankleld, D.F., and Holahan, C.J. 1996. "Family Support, Coping Strategies, and Depressive Symptom among Mothers of Children with Diabetes." **Journal of Family Psychology** 10: 173-179.
- Chantos, Petcharat. 1999. "A Study of Relationships Between Cooperative Behavior and Different Self-Perceived Parenting Styles of Prathomsuksa Five and Six Students." Master's Thesis, Graduate School, Chulalongkorn University. (in Thai).
- เพชรรัตน์ จันทศ. 2542. "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษา ปีที่ 5 และ 6." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษา ปีที่ 5 และ 6." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Chitayasothorn, Dulaya. 2012. "Volunteer Spirit: A Way to Develop Self-Esteem." **University of the Thai Chamber of Commerce Journal** 32, 1: 147-160. (in Thai).
- ดุลยา จิตตะยโสธร. 2555. "จิตอาสา: แนวทางหนึ่งในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง." **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย** 32, 1: 147-160.

- Chotitham, Sareeya. 2010. "Mediating Effects of Empathy and Moderating Effects of Gender on Effects of Family Support and Competitive Academic Environment of Aggression and Helping." Master's Thesis, Graduate School, Chulalongkorn University. (in Thai).
- สรียา โชติธรรม. 2553. "อิทธิพลตัวแปรส่งผ่านของการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่น และอิทธิพลตัวแปรกำกับของเพศต่ออิทธิพลการสนับสนุนจากครอบครัว และสภาพการแข่งขันทางการเรียนต่อความก้าวร้าวและการช่วยเหลือ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Chuawanlee, Wiladlak. 2002. "Emotional Competence in Preschool Children and Literature Review." In Sucaromana, Ashara, Chuawanlee, Wiladlak, and Choochom, Oraphin. (eds), **Academic Papers on EQ**, pp. 63-88. Bangkok: EQ Association Club. (in Thai).
- วิลาสลักษณ์ ชวัลลลสี. 2545. "ความสามารถทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง." ใน อัจฉรา สุขารมณ, วิลาสลักษณ์ ชวัลลลสี และ อรพินทร์ ชูชม (บรรณาธิการ), **รวมบทความทางวิชาการเรื่อง อีคิว**, หน้า 63-88. กรุงเทพมหานคร: ชมรมผู้สนใจอีคิว.
- Eisenberg, N., and Miller, P.A. 1987. "The Relation of Empathy of Prosocial and Related Behaviors." **Psychology Bulletin** 101, 1: 91-119.
- Eisenberg, N., and Shell, R. 1986. "The Relation of Prosocial Moral Judgment and Behavior in Children: The Mediating Role of Cost." **Personality and Social Psychology Bulletin** 12: 426-433.
- Eisenberg, N., et al. 1987. "Prosocial Development in Middle Childhood: A Longitudinal Study." **Developmental Psychology** 23, 5: 712-718.
- Goleman, D. 1998. **Working With Emotional Intelligence**. New York: Bantam Books.
- Hoffman, M.L. 1982. "The Measurement of Empathy." In **Measuring Emotion in Infants and Children**. New York: Cambridge University Press.
- _____. 2000. **Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice**. New York: Cambridge University Press.
- Kaewkeauw, Sujitra. 1991. "A Comparison of Generous Behavior between Elementary School Pupils with Different Cognitive Role Taking Abilities in Audience and Private Situations." Master's Thesis, Graduate School, Chulalongkorn University. (in Thai).
- สุจิตรา แก้วเขียว. 2534. "การเปรียบเทียบพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีความสามารถในการสวมบทบาทด้านการคิดแตกต่างกันในสถานการณ์ที่มีผู้สังเกต และไม่มีผู้สังเกต." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kail, Robert V., and Cavanaugh, John C. 2007. **Human Development: A Life-Span**

- View.** 4 th ed. Belmont, CA.: Thomson Wadsworth.
- Koestner, R., Frauz, C., and Weinberger, J. 1990. "The Family Origins of Empathic Concern: a 26 Year Longitudinal Study." **Journal of Presonality and Social Psychology** No. 58: 709-717.
- Kowatrakul, Surang. 2005. **Educational Psychology.** 6th ed. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai).
- สุรางค์ โค้วตระกูล. 2548. **จิตวิทยาการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kraithong, Roongrat. 1994. "The Effect of Role – Playing on Moral Reasoning: Altruism of Prathomsuksa 6 Students of Wat Chongnonsee School in Bangkok." Master's Thesis, Graduate School, Srinakharinwirot University. (in Thai).
- รุ่งรัตน์ ไกรทอง. 2537. "ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดช่องนนทรี กรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Krevans, J., and Gibbs, J.C. 1996. "Parents' Use of Inductive Discipline: Relations to Children's Empathy and Prosocial Behavior." **Child Development** No. 67: 3263-3277.
- La-ongtipparos, Wandee. 1997. "The Relationship between Prosocial Moral Reasoning and Prosocial Behavior of Elementary School Children in Bangkok Metropolitan Area." Master's Thesis, Graduate School. Srinakharinwirot University. (in Thai).
- วันดี ละอองทิพรส. 2540. "ความสัมพันธ์ของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคม และพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของเด็กประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Mancharoen, Praphaphorn. 2001. "Effects of Using Activities for Developing Empathy and Symbolic Models on Altruistic Behavior of Prathom Suksa Five Students." Master's Thesis, Graduate School, Chulalongkorn University. (in Thai).
- ประภาพร มั่นเจริญ. 2544. "ผลของการใช้กิจกรรมพัฒนาความร่วมมือรู้สึกและการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Nimthongkom, Sukanda. 1992. "A Study of Psychosocial Variables Related to Prosocial Behavior of Secondary School Students in Bangkok." Master's Thesis, Graduate School, Srinakharinwirot University. (in Thai).
- สุกานดา นิมทองคำ. 2535. "ตัวแปรเชิงจิตสังคมและชีวพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

- ศรีนครินทร์วิโรฒ.
- O'Hara, Maureen. 1997. "Relational Empathy: Beyond Modernist Egocentricism to Postmodern Holistic Contextualism." **Empathy Reconsidered New Directions in Psychotherapy** April: 299.
- Paran and Tomalin. 2011. "Flood Fighter." **Praew** 33, 776: 148-166. (in Thai).
- ปาริณ และ โทมอลิน. 2554. "Flood Fighter รวมพลคนท้าชนน้ำท่วมไทย." **แพรว** 33, 776: 148-166.
- Perry, D.G., Bussey, K., and Freiberg, K. 1981. "Impact of Adults' Appeals for Sharing on The Development of Altruistic Dispositions in Children." **Journal of Experimental Child Psychology** 32, 1: 127-138.
- Phantogn, Kannika. 2007. "A Study and Development of Social Empathy of Adolescent Students." Master's Thesis, Graduate School, Srinakharinwirot University. (in Thai).
- กรรณิการ์ พันทอง. 2550. "การศึกษาและพัฒนาความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของนักเรียนวัยรุ่น." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ.
- Roekarun, Parinya. 2005. "Moral Characteristics of Late Adolescents with Volunteer Behaviors." Master's Thesis, Graduate School, Chulalongkorn University. (in Thai).
- ปริญญา ฤกษ์อรุณ. 2548. "ลักษณะทางจริยธรรมของวัยรุ่นตอนปลายที่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- The Royal Institute. 2007. **Dictionary of Psychology**. 2 vols. Bangkok: The Royal Institute. (in Thai).
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2550. **พจนานุกรมศัพท์จิตวิทยา**. 2 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- Saetiew, Prapaporn. 1998. "Effect of Other-Oriented Induction on Altruistic Behavior in Prathomsuksa 2 Pupils." Master's Thesis, Graduate School, Chulalongkorn University. (in Thai)
- ประภาพร แซ่เตียว. 2541. "ผลของการสอนโดยให้เหตุผลแบบคำนึงถึงบุคคลอื่นที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อเพื่อในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Sakulnee, Wanwisa. 2007. "Teaching Experiment with Role Play to Develop Ethic and Moral on the Kindness Aspect for Prathomsuksa 4 Students." Master's Thesis Graduate School, Thepsatirajabhat University. (in Thai).
- วันวิสาข์ สกุลณี. 2550. "การทดลองสอนโดยใช้บทบาทสมมติ เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านความเมตตากรุณา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4." วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- Schroeder, D.A., et al. 1995. **The Psychology of Helping and Altruism: Problems and Puzzles**. New York: McGraw-Hill.

Thailand Flood Crisis 2011 [Online]. 2011.
Available: <http://google.org/intl/th/crisisresponse/thailand-ood-2001.html>
Vanindananda, Ngamta, et al. 1986.
“Factors that Correlate with Development of Social Perspective Taking Ability of Elementary School Children in Bangkok.”
In **The Institutional Research of Behavioral Science Research Institute Srinakharinwirot University (Prasarnmitr)**, p. 25. Bangkok: Behavioral

Science Research Institute Srinakharinwirot University (Prasarnmitr). (in Thai).
งามตา วนินทานนท์ และคณะ. 2529. “ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านการหยั่งลึกทางสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.” ใน **รายงานการวิจัยสถาบัน วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร**, หน้า 25. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

Assistant Professor Dulaya Chitayasothorn received her Bachelor of Education in Counseling and Guidance, and Master of Arts in Developmental Psychology from Chulalongkorn University. She is currently working in the School of Humanities, University of the Thai Chamber of Commerce, teaching contemporary psychology. Her main interest is in development psychology, social development and mental health.